

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

7. De laude Personæ in specie.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

dotem in tragicam quandam solitudinem inducit, ignorantia tristis suspensam, quoniam ea, quae narrantur, sint eruptura: Mox per episodica personas inducit, quae praeteritarum rerum quidpiam narrent, quod antea fuerat delibatum: novarum interim narrationum obscura quaedam semina spargit, quae suo tempore prodeant in lucem.

Quinto demum, & septimo libro, post longissimam sustentationem, intelligentiam eorum, quae in primo libro scripserat, perficit: dum à septimo ad extremum pergens, omnia inter se quam aptissime connexa, non secus ac ædificium varia contiguatione luculentè compactum ostendit.

Sextum à recentioribus nonnullis excogitatum video, qui laudationes suas, & res, quae laudantur, sæpe in pyramides, hortos, fontes, coronas, & cætera id genus à *ἄλλοις* *ῥητοῖς* efformant; quod si commode fiat, speciem habet ingenij: sin contrà, in cacozeliam, frigus, & incipitias non tardè incidit.

De laude personæ, in specie.

CAPVT VII.

Vide Cicero de orat. sect. 46. IN laude personæ quinque sunt notanda, natura, fortuna, seu conditio, institutio, actiones, circumstantiæ.

Natura comprehendit corpus, & animum. In animo virtutes, & scientiæ commendantur.

In corpore laudantur pulchritudo, robur, agilitas, sanitas: Ingens enim bonum est mens sana in corpore sano; quamquam sanus est (vt dixit Seneca) virtuti in lectulo locus. Veruntamen felix censetur à Thalete, *τὸ ἰσῶμα ὕγιον, τὴν δὲ ψυχὴν εὐπρόσδεον*.

Fortunas, opes, natalium splendorem, diuitias, honores, affines, amicos, clientelam continent, & cætera, quæ cum imperio coniuncta sunt, aut priuata.

Institutio fidem facit naturæ, eamque illustrat.

Actiones naturam hominis perficiunt, & institutionem.

Circumstantiæ rem ornant, & per totum laudationis corpus variè distribuuntur.

Vniuersæ autem laudationis necessitas, utilitas, & delectatio scopus esse debet.

Sed vt res fiat clarior, & plenior, prælibabo illustria quædam argumenta, & exempla, ad quorum imitationem, insignium virorum laudationes effingi possint.

Exemplum laudationis mixtæ.

Elegans est laudis genus, & iniitijs accommodatissimum, cum multa simul mixta commendantur per antisagogen.

Tale est illud Plinij in Traiano.

Enituit aliquis in bello, sed obtulit in pace; alium toga, sed non arma honestarunt; & uerentiam ille terrore, alius amorem humanitate captauit; ille quæsitam domi gloriam in publico, hic in publico domi partam perdidit. Postremo, nemo adhuc extitit, cuius virtutes nullo vitiorum confinio læderentur.

At Principi nostro quanta concordia, quantusque contentus omnium laudum, omnisque gloriæ contigit, vt nihil seueritati eius hilaritate, nihil grauitati simplicitate, nihil maiestati humanitate detrahat. Iam si mitas, iam proceritas corporis, iam honor capitis, & dignitas oris, ad hoc ætatis inflexa maturitas, nec sine quodam munere Deum festinatis senectutis insignibus, ad augendam maiestatem ornata cæsaries, nonne longè, lateque principem ostendant?

Huc accedat laus Origenis eximia apud Vincennum Lirinensem. Si vita facit auctoritatem, magna illi industria, magna pudicitia, patientia, tolerantia. Si genus vel eruditio, quid eo nobilius? qui primum in ea domo natus est, quæ est illustrata martyrii? Deinde pro Christo non solum patre, sed omni facultate priuatus, tantum inter sanctæ paupertatis profecit angustias, vt pro nomine Dominicæ confessionis sapius, vt ferunt, affligeretur. Neque verò hæc in illo sola erant, quæ cuncta postea tentationi forent, sed tanta etiam vis ingenij, tam profundi, tam acris, tam elegantis, vt omnes penè multum longeque saperarit, tanta doctrinæ ac totius eruditionis magnificentia, vt pauca forent diuinæ, penè fortasse nulla humanæ Philosophiæ, quæ non penitus allequeretur. Cuius scientiæ cum Græca cederent, & Hebræa quoque elaborata sunt. Eloquentiam verò quid memorem? cuius fuit tam amena, tam læta, tam dulcis oratio, vt mihi ex ore ipsius non tam verba, quam mella quædam fluxisse videantur? Quæ non ille persuasui difficilia disputandi viribus elincauit, &c. Et pauld post. Iam vero quan-

Laudatio mixta iniitijs accommodata. Dignum imitatore] hoc exemplum.

ca apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratia fuerit, quis exequi valeat? Quis non ad eum paulo religiosior ex ultimis mundi partibus aduolauit? Quis Christianorum non penè ut Prophetam, quis Philosophorum non ut magistrum veneratus est? Quis autem non solum priuatae conditioni, sed ipsi quoque reuerendus fuerit imperio, declarant historia, quæ eum à matre Alexandri Imperatoris accitum ferunt, cælestis utique sapientiae merito, cuius & ille gratia & amore flagrabat. Sed & eiusdem epistolæ testimonium perhibent, quas ad Philippum Imperatorem, qui primus Romanorum principum Christianus fuit, Christiani magistrisj autoritate cõseripsit. De cuius incredibili quadam scientia, si quis referentibus nobis Christianum non accepit testimonium, saltem testificantibus Philosophis gentilem recipiat confessionem. Ait namque impius ille Porphyrius exciutum se fama ipsius Alexandriam fere puerum perrexisse, ibique vidisse iam senem, sed planè talem tantumque, qui arcem totius scientiæ conscendisset.

Laus generis, seu nobilitatõ.

Nobilitas quid?

PRæclarum omninõ locum in personæ laudatione nobilitas occupat, quæ nihil est aliud, quàm nascendi fœlicitas; Et hoc Dei quidem donum est non contemnendum; nam si illustrium virorum reliquias, & simulastra colimus, quantò magis liberos viuos, & spirantes patrum imagines suspicere debemus? Vbi parentum deest claritas, ad commune episodiu recurritur. *Μίαν υγιήσανν ἀειρήν ἴτα,* vel genus potius silentio premi solet.

In modo autem, & tractatione eius loci, primum laudandi parentes, deinde gratulandum illi, qui in se transfusam habeat cum maiorum fortuna virtutem. Præclarum est exemplum in Panegyrico Constantini Magni ab oratore quodam Belga, apud Treuiros recitatio.

Constantini nobilitas.

A primo igitur incipiam originis tuæ nomine, quod plerique adhuc fortasse nesciunt, sed qui te amant, plurimum sciunt. Ab illo enim Diuo Claudio manet in te auita cognatio, qui Romæ imperij solutam, & perditam disciplinam primus reformauit, immanesque Gothorum copias Ponti faucibus, & Istri ore corruptas terra, marique deleuit, utinam diu-

Claudius.

turnior recreator hominum, quàm maturior Deorum comes extitisset: Ab illo generis auctore, in te omnis imperij fortuna descendit, deinde omnes inter participes maiestatis tuæ, hoc habes, Constantine, præcipuum, quod Imperator es, tantaq; est nobilitas originis tuæ, ut nihil tibi addiderit honoris imperium, nec posse fortunam numini suo imputare, quod tuum est, omisso ambitu, & suffragatione. Non fortuita hominum conuentio, non repentinus aliquis fauoris euentus te principem fecit, imperium nascenti meruisti, quod quidem mihi Deorum immortalium munus, & primum videtur, & maximum; in lucem statim te felicem venire, & ea, quæ vix alij totius vitæ laboribus consequuntur, iam domi parata suscipere.

LAUS CORPORIS, Pulchritudo.

Pulchritudo corporis nonnunquam simulachrum est egregiæ mentis. *Ἀπὸ κλότατον ἀγαθὸν, ἥδιστον θεοῖς, ἥδιστον δ' ἀνθρώποις,* ut ait Dion, & secundum Syri mimos *μυία* commendatio. Maximus Tyrius pulchrum animum in pulchro corpore, rectè comparat cum amœnissimo fluuiio, quæ per exquisitas prætorum opes, & delicias fluit, *ποταμὸν καλὸν λευκῶνι ἐπιπέδων, Ἰουχῆς δὲ ἐμπροσθεν μέγαν σφίματι καλῶ.*

Pulchritudo dicitur laus.

Est porro pulchritudo apta membrorum proportio, cum quadam coloris suavitate: In viris dignitas, in feminis venustas appellatur.

Et in heroibus quidem illis sæpe laudatur proceritas corporis, maiestas capitis, oris dignitas, ætatis maturitas, fulgor oculorum, veneranda pariter, & grata maiestas, quæ perstringat simul, & inuitet aspectus.

Notantur etiam expressæ notæ corporis, ut in Selencidis, Anchora: in Augusto, stella Capricorni, in Spartana Thebanorum familia, *λόχη*, cuius meminit Dio Præf. orat. 4.

Constantini Magni speciem, sic eius Panegyristes expressit. Est istud exemplum graue, nihil enim nimis enucleat, cauendum est ab ineptijs eorum, qui in laude grauis personæ, ut B. Virginis, vernante styli lasciuiâ speciem aliquam Helenæ efformare nituntur. Sic igitur ille.

In laude pulchritudinis quid cauendum?

Pulchrum quidem, Dij boni, & cæleste miraculum Imperator adolescens, in quo illa, quæ iam summa est fortitudo, adhuc tamen

crefcit, in quo hic fulgor oculorum, hæc veneranda pariter & grata maieftas perstringit fimul, & inuitat apectus; talem illum magnum regem, talem Theffalum virum mente concipio, quorum fumma virtus celebratur.

Pulchrum corpus dignum mentis domicilium.

Non fruſtra enim doctiſſimi viri dicant, naturam ipſam, magnis mentibus domicilia corporum digna metari, & ex vultu hominis ac decore membrorum colligi poſſe, quantus illos cœleſtis ſpiritus intrant habitator. Itaque te cum ingredientem milites vident, admirantur, & diligunt, ſequuntur oculis, animo tenent, Deo ſe obſequi putant, cuius tam pulchra forma eſt, quam certa diuinitas.

Alexandri forma.

Sic Alexander forma fuit ſupra hominem anguſtior, cernice cella, lætis oculis, & illuſtribus, malis ad gratiam rubefcentibus, reliquis corporis lineamentis, non ſine maieſtate quadam decorus.

Aliaſ deſcriptiones, partim dignitatis virilis, partim venarietatis muliebris, vide in libro Hyporypoſeua.

Laus agilitatis.

Auſonius in Gratiano.

Laudatur agilitas ab effectis, incurrendo, iaculando, luſtando, venando: eandem in ſaltando apud graues viros minimè laudārim. Auſonius in Gratiano Imperatore Chriſtiano, agilitatem ita commendat; *Quis curſum tam perniciter incitauit: quis palæſtram tam lubricis expediuit? quis ſaltum in tam ſublime collegit? nemo abduſtius iacula contorſit, nemo ſpicula crebrius coniecit, aut certius deſtinata percufſit.*

Sarmenæ eques, prius præcepta ſcripſit de equitatu

Mirabamur Poëtam, qui effrænes dixerat Numidas, & alterum, qui ita collegerat, vt diceret *in equitando verbera. Et præcepta ſeſſe fuga. Et præcepta ſeſſendi.* obſcurum hoc nobis legentibus erat; Intelleximus te videntes, cum idem arcum intenderes, & habenas remitteres, aut equum ſegnius euntem verberare concitares, vel eodem verberare intemperantem coerceres; qui te viſi ſunt hoc docuiſſe, non faciunt; imò, qui viſi ſunt docuiſſe, nunc diſcunt.

Laus agilitatis in venando.

Neque verò hæc erit inueniſta laus; cuius decus etiam plerique Principes affectarunt, vt Mithridates, Hadrianus, Carolus Magnus, Henricus I. & Albertus Imperatores. Ipſa etiam, inter mulieres Euphroſyna, Alexij Angeli, Imper. Bizantini

vxor, quod teſtatur Nicetas, L. j. aurata chiroteca accipitrem ſuſtinuit, inter Aucupes, & venatores frequens. Verum adhibendus eſt in laudatione modus, eaque temperamento prudentiæ condenda. Neque enim Baiazetem in laudari, quod maiorum curarum expertem millia virorum, qui accipitres curat, haberet, aut Barnabam Vicecomitem, qui multa canum millia miſerorum ruſticorum ſumptu alenda vicatim diſtribuerat. Laudari ſolet venator, ſi venetur poſtquam pietati, & grauibus negotijs fecerit fatiſ, non remiſſionis cauſa, ſed exercitationis, ſed agreſtium vtilitatis. Si inter ſylvarum horrorem, montiumque veſtigia viridiſſimos, numen veneretur, hoc peculiari laude dignum; Ita Traianum ſuum venantem deſcribit Plinius.

Baiazetem magnum venator. Chalcidius Paulus in Barnab.

Quod ſi quando cum influentibus negotijs paria feciſti, inſtar reſectionis exiſtimas mutationem laboris, quæ enim remiſſio tibi, niſi luſtrare ſaltus? excutere cubilibus feras? ſuperare immenſa montium iuga, & horretibus ſcopulis gradum inferre, nullius manu, nullius veſtigio adiutum, atque inter hæc, pia mente adire lacos, & occuſare numinibus; Olim hæc experientia iuuentutis: hæc voluptas erat, his artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris curſu, cum audacibus robore, cum callidis aſtu, nec medioere pacis habebatur decus ſubmoti campis irruptio ferarum, & obſidione quadam liberatus agreſtium labor.

Plinius in Traiani.

Compendio venationum.

Vſurpabant iſtam quoque gloriam illi principes, qui obire non poterant: Vſurpabant autem vt domitas fractaſque clauſtris feras, ac denique in ipſorum ludibrium emiſſas mentita ſagacitate colligerent.

Luſit quoque in eo genere Claudianus ad Honorium lepidè ſuo more.

*Tu cum per altas impiger ilices
Prædæ citatum cornipedem reges,
Tolis iacebunt ſponte tuæ fera:
Gaudenſq; ſacru vulneribus leo,
Admiſſet haſtam, morie ſuperbior.*

Laus agilitatis, ſue ſtrenuitatis in re militari, & campeſtri exercitatione.

Imago eſt rei militaris, venatio: ad rem igitur ipſam veniamus. Artis militaris peritiâ ab imitatione Plinij ad Traianum commendari poteſt.

Traianus bellicoſum.

Quid apud milites? quam admirationem quem-

quemadmodum compatali, cum tecum in-
 diam, tecum ferrent sitim, cum in illa medita-
 tione campestri militaribus turmis imperato-
 rium pulverem, sudoremque misceres, nihil à
 ceteris, nisi robore, ac præstantia differens? cum
 eminus libero Marte tela vibrares, nunc vibra-
 ta susciperes, alacer virtute militum, & lætus,
 quoties, aut cassidi tuæ, aut clypeo grauior
 ictus incideret, laudabas quippe ipse ferien-
 tes, hortabarisque vt auderent, & audebant
 iam, cum spectator, moderatorque ineuntium
 certamina virorum, arma componeres, tela
 tentares, ac si quid durius accipienti videretur,
 ipse vibrares. Sed quis diceretis attem milita-
 rem extulit, quam Cicero in suo Pomp. pro le-
 ge Manilia num. 28.

Quis igitur hoc nomine scientior vnquam,
 aut fuit, aut esse debuit, qui è ludo, atque pue-
 ritia disciplina, bello maximo, atque acerrimis
 hostibus, ad patris exercitum, atque in
 militia disciplinam profectus est? qui extrema
 pueritia miles fuit summi Imperatoris? Ineun-
 te adoleſcentia, maximi ipse exercitus Impe-
 rator? qui sæpius cum hoste confixit, quam
 quisquam cum inimico decertauit: plura bel-
 la gessit, quam alij legerunt: plures prouincias
 confecit, quam alij conceperunt? Cuius
 adoleſcentia ad scientiam rei militaris, non a-
 lienis præceptis, sed suis imperijs: non offen-
 sionibus belli, sed victorijs: non stipendijs, sed
 triumphis est traducta? Quod denique genus
 belli esse potest, in quo illum non exercuerit
 fortuna reip: Ciuile, Africanum, Transalpi-
 num, Hispaniense, mistum ex ciuitatibus, atq;
 ex bellicosissimis nationibus, feruile, nauale,
 varia, & dispersa genera, & bellorum, & ho-
 stium non solum gesta ab hoc vno, sed etiam
 confecta, nullam rem esse declarant, in vtu mi-
 litari positam, quæ huius viri scientiam fugere
 possit. Iam verò virtuti Cnei Pompeij, quæ
 potest par oratio inueniri? quid est, quod quis-
 quam aut dignum illo, aut vobis nouum, aut
 cuiquam inauditum possit afferre. Neq; enim
 illa sunt solæ virtutes Imperatoris, quæ vul-
 gò existimantur, labor in negotijs, fortitudo
 in periculis, industria in agendo, celeritas in
 conficiendo, consilium in prouidendo, quæ
 tanta sunt in hoc vno, quanta in reliquis Im-
 peratoribus, quos aut audiimus, aut vidi-
 mus, non fuerunt. Testis est, &c. De Cæ-
 saris bellica peritia, vide
 Sueton. 37.

Laus à varijs artibus & scientijs.

In qua delineantur primis veluti apicibus
capita, quibus scientiæ, & virtutes com-
mendari solent.

Grammaticus.

DE laude Grammaticæ legendus Ca-
 pella lib. 3. Diomedes in epist. ad Atha-
 nassium. Diodorus lib. 12. in Charonda
 legibus. C. Suet. de illustribus Grammaticis,
 & de Criticis. Mercur. 6. variat. cap. 19.

In Grammatico verò primum laudabuntur
 inuenta, si quæ in literarum figuris, potestate,
 vocum significatione, nominum expositione
 prudenter excogitavit.

Secundò, documenta, si viua voce, si scri-
 ptis, si vsu, & consuetudine hominum docue-
 rit linguas, literas, authores.

Tertio, si quam purè loquatur, & scribat.
 Quarto, si linguas multas, si præstantes, vt
 Hebraicam, Græcam, Latinam calleat.

Quintò, si subtiliter etymologias arcessat à
 fontibus, ambiguas, & obscuras, magna inge-
 nij dexteritate illustret.

Sextò, si profunda in eo historicorum, &
 poetarum lectio, si subtilitas in interrogando,
 alacritas in disputando, prudentia in inter-
 pretando. Grammatica enim, vt ait Philo, libr.
 de Cherub. *πρωσικὴν ἐρουνώσα, & παλαιῶν
 πράξεων ἱστορίας μεταδιόχουσα.*

Laus Rhetoris, siue Oratoris.

PHilo eodem libro de Cherub, paucis
 omnem vim Rhetoricæ complexus est: quid? ex
 Ρητορικῆ δὲ τὰς τὸν ἐκάστου δευότη-
 Philon.

*τας δευτάθουσα, καὶ πάντα τὴν πρέωθουσα
 ἐμμενεία, & ἀρμόζουσα, τὸ νότυ, & περι-
 παθηταί, & ἐμπαλι ἀνέται, & ἡδοναί, & (β)
 συμυλίας, & τὴς περὶ γλώτταν, ἢ τὰ φωνη-
 τήρια ὄργανα ὁπρογίας περὶ τοῦτα.*

Exploret vim omnem dicendi, & vnicuique
 argumento propriam accommodat elocutio-
 nem: præterea contentiones, & affectus vehe-
 mentissimos, & remissiones, & suauitates, &
 delicatos lepores, & pronuntiationis artifi-
 cium dispensat.

Laudabitur ergo Rhetor à partium enu-
mra-

Nnn

mera-

meratione Rhetorices, & in omnibus absolutus ostendetur.

Primò, si eius inuentio sit fecunda, solers, ingeniosa, hominum sensibus accommodata.

Secundò, si dispositio apta, prudens, clara.

Tertiò, si elocutio pura, elegans, perspicua, culta, venusta, plena, mollis, florida, suavis, inuitata, grauis, omni denique verborum ornatu, & sententiarum grauitate affluens.

Quartò, si pronuntiatio elegans, venusta, decens.

Quintò, si memoria felix, fitma, diuturna.

Sextò, si doceat, scribat, declamet, orot, concionetur, deliberet, legatione fungatur cum dignitate, dexteritate, facilitate, grauitate, prudentia, felicitate.

Septimò, si in certaminibus eloquentiæ fuerit coronatus, ad summum si moueat, persua-deat, fleat, impellat, in animis hominum regnet, & dominetur.

Extat præclara laus viri eloquentis apud Lucanum, in poematio, ad Calphurnium Pisonem v. 43. Item apud Ouidium l. 2. de Ponto, Eleg 5. ad Solanum. Apud Plinium Iunio-rem l. 2. ep. 3. Apud Senecam in controuersijs de Crasso Seuero, in præfatione. l. 3. apud Syne- sium in Dione.

Anfonius in actione gratiarum ad Gratianum Imperatorem. Pronun- tiatio semmoda. Nonnulla complexus est Anfonius ad Gra- tianum his verbis, *Quis aut dicenda pruden- tius cogitauit, aut consultius cogitata dispo- suit, aut disposita maturius expedit?*

Deinde, quis tenor vocis, cum incitata pronun- tiat, quæ inflexio cum remissa, quæ tem- peratio cum vtraque dispensas? Quis Orato- rum læta, iucundius; facunda, cultius; pugnan- tia, densius, aut densata glomeratus dixit, aut quod est liberum, cogitauit? Vellem si rerum natura pateretur, Xenophon Attice in no- strum æuum venires, tu qui ad Cyri virtutes exequendas votum potius, quam historiam commodasti, cum diceret, non qualis esset, sed qualis esse deberet. Si nunc in tempora ista procederes, in nostro Gratiano ceteres, quod in Cyro tuo non videbas, sed opta- bas.

Laus Poëtae.

Capita.

Legendus est Cornelij Taciti, siue Fabij Quintiliani dialogus, qui multa habet pro Poësi, & contra Poësin. Item Sil- Italic. sub finem lib. 11. Anthol. l. 1. §. 1. *ἡ ποίησις*. Luciani Genethacon, apud Statium Floridus, l. 3. succif. c. 7. in obirectatores Poëta- rum.

Poëticè dicitur à Maximo Tyrio, Orat. 28. *ἡ ποίησις φιλοσοφία τῶν χρόνων παλαιά, τῆ δὲ ἀρ- μονία, ἡμῶν δὲ τῆ δὲ γυναικῶν μωδολογία.* *Philosophia tempore vetusta, consonantia mo- trica, argumento fabulosa.*

Laudatur Poëta, primum si varijs linguis scribit; Græcè, Latinè, Gallicè, si omnia poe- matum genera, vt epigrammata, elegias, odas, comædias, tragedias, satyras heroica.

Secundò, si ingeniosus, acutus, grauis, su- auis, perspicuus, si seruat in rebus spiritum, proprietatem & elegantiam in verbis, deco- rum in actionibus.

Tertiò, si recitat, docet, scribit, mouet, dele- ctat.

Quartò, si præmij nobilitatus fuerit, di- gnitate, statua, corona, obsequijs, hymnis, sepulchro, & ceteris honoribus, quibus affecti veteres poëtae leguntur.

Laus Philosophi.

Philosophiæ laudem paucis complecti- tur M. Tullius, Tuscul. 5. sect. 5. Martia- nus verò Capella descriptionem habet Dialecticæ, lib. 4. vbi depingitur acti visu, & vibrantibus continua mobilitate luminibus, crinibus tortuosis, sub pallio viperinas insidias occultans.

Inter Poëtas Claudianus, in consulari Mal- lij Theodorici, vers. 60. locum pertexuit in- signem de laude philosophi. Item C. Sidonius Apollinaris, in Panegyrico Antemij, vers. 18.

Ad has quoque laudationes faces præfe- runt, qui Philosophorum laudes, & vitas con- scripserunt, vt Eunapius Sardinus Antistitis Idolorum filius, Porphyrius, Sotio, Philostratus Lemnius, Ammonius Ægyptius, Dion Pythinus, Diogenes Laërtius, & Luciani De- monax.

In Logico igitur obiter commendabitur subtilitas in inueniendo, in dicendo perspicui- tas, in disputando vis.

Laudabitur Physicus, si inuenerit causas, effectus, res, rationes, regiones, & cetera, quibus vitæ civili decus, & utilitas conciliari possit.

Secundò, si res omnes naturales, ecelum, ignem, aerem, aquam, terram, meteora, stirpes, arbores, herbas, animalia, eorumque affectus, figuram, proprietates, lineamenta, staturam complexus fuerit.

Tertiò, si in Physicis mechanicis sit versatus, vt si sabinarius, hydraulicus, aquilegus, fluminum deriuator.

Quartò, si naturali scientia, in medicis, bellicis, politicis, rusticis, nauticis, architectonicis, ludicris, theatris, vtiliter, feliciterque utatur.

Ethici verò partes sunt, de summo bono philosophari, vitia, & virtutes suis coloribus depingere, definire, distinguere, mederi affectibus, mores instituire, saluberrimis præceptis vitam regere.

Laus Medicæ.

Ad laudem Medicinæ in genere præstat legere vitam Galeni, ex Iulio Alexandrino collectam, Andream Tiraq. in commentarijs de nobilitate, Antonium Gueuaram, in epist. ad Doctorem Melgarim Brissonium. Sunt multa Medico cum Physico communia, sed præterea laudatur medicus, si quid inuenerit in medicinæ inquisitione, ratiocinatione, obseruatione.

Secundò, si excellat, rem anatomicam cognoscendo, dispensando medicamenta, prædicendo, medendo, curando, &c.

Laudem, & conditiones *irrisperit*, vide l. 11.

Laus Mathematici.

DE Mathematicis disciplinis dixit Augustinus lib. de ordine: *quas multi sancti nesciunt quidem, & qui etiam sciunt eas, sancti non sunt.* Constat tamen si legitime tractentur, earum dignitatem, & utilitatem permagnam esse. His suffragantur Timæus Platonis, Aristoteles multis in locis, Aicinous in Isagoge ad doctrinam Platonis. Quin Plutarchus commemorabilem sententiam Platonis notat, *ὅτι οὐδὲν ἴσθαι καὶ πρᾶττα καὶ ἔργα.*

Laudabitur Mathematicus, si musicam, perspectivam, mechanicam, cosmographiam, geometriam calleat.

Secundò, si in astrologiis sit bene versatus, aliqua inuenerit, docuerit, scripserit.

Tertiò, si cœli motus, astorum cursus, & conuersiones, annos, bisextum, solsticia, eclipses, plenilunia, festos dies, recta ratione indaget, aperiat, explicet.

Quartò, si astronomia feliciter, & vtiliter in vita civili utatur, si non sit Genethiacus, rudiarius, prognosticus, Criticus, Chaldaus.

Quintò, si tempestates futuras, vbertatom, fertilitatem, celebritatem loci prædicat.

Sextò, si Arithmeticam probè teneat, non nihil inuenerit, communicarit, eadem in temporum distributionibus, supputationibus, disciplinis, contractibus, mercunijs, tributis bene utatur, &c.

Laus Musici.

EXTAT apud Cassiodorum libr. 2. variat. 40. ad Boëtium Patritium præclara laus Musicæ. Item apud Martianum Capellam l. 9.

Laudatur Musicus ab effectis, si musicam inuentis, exemplis, scriptis illustrarit, certarit, in publicis certaminibus coronatus fuerit.

Secundò, si fidicen, citharæcus, lyrista, tibicen, Choraula, tubicen.

Tertiò si in sacris, in honestis spectaculis, in prælio, cum laude cantarit.

Si musica memoriam firmarit, studiis gratiora lenierit, agrestes cicurarit, pietatem, & cultum Dei promouerit, castitatem fuerit tutatus, temperantiæ consuluerit, ad fortitudinem inuitarit, ad prælium animarit, iram fopierit, tristitiæ nubem discusserit, &c.

Laus Theologi.

IN apice scientiarum sedet Theologia, quæ propius solem æternum respicit: vera sapientia, præ cuius luce profanæ scientiæ nihil aliud videatur, quàm marcescentes vanitates, vt appellantur à D. Ambrosio, Hexam. l. 6.

Exemplar laudibus huiusmodi esse poterit, quod habet D. Greg. Nazianz. in oratione funebri S. Basilij, vbi eius sapientiam excellenti stylo commendat. Paucis, & byssinis verbis S. Augustini laudem complexus est Volustanus. *Legi deest, quicquid ab Augustino contigerit ignorari.*

Ab ea sic commendatur Theologus. Primò, si librorum sacrorum, si patrum orthodoxorum

Dei intelligendus Tertull. Expelluntur Mathematici, sicut & Angeli eorum, presumptus stollarum nos imitari arbitrio agi.

rum, & decretorum Ecclesie accuratam cognitionem habeat.

Secundò, si prudenter, piè, feliciter interpretetur, viua voce, scriptis commentarijs, concionibus.

Tertiò, si sublimes quæstiones de Deo, Angelis, & Christianæ religionis mysterijs, quæ ad scholasticam attinent, discretè, subtiliter, sanctè, grauius enucleat.

Quartò, si Theologiam, quam moralem vocant, de actionibus Christianis licitis, vel illicitis, partim vi iudicij, partim longa lectione fuerit complexus, si in huiusmodi quæstionibus discutendis solers sit, & prudens, &c.

Laus pietatis.

A Scientia ad virtutes transeo. Primum locum obtinet pietas, de qua Synesius in libro ad Imperatorem Arcadium, de regno:

Ευσέβεια δὲ πρῶτον ὄψο βεβλήθη, κρητὶς ἀσφάλης ἐστὶν ἐς ἧς ἐστὶν τὸ ἀγαθὸν ἔμπροσθεν.
Hæc basis firma est, cui imperij, & vitæ priuatae simulachrum insistit.

Pietatis partes enumerata.

Vt est autem cultus erga Deum, huius partes sunt amor Dei, timor, & honor, restatus: fide, spe, charitate, & officijs iustitiæ Christianæ.

Secundò, hæreseos odium, zelus propagandæ religionis Christianæ.

Tertiò, preces, supplicationes, orationes religiosæ, cum frequentia, constantia, perseuerantia, vehementia, seruire, ardore.

Quartò, grati animi significatio erga Deum, votiuua, vel libera, corporis voluntaria afflictatio, castitas, paupertas, obedientia, peregrinatio religiosâ, honores Ecclesiasticis habitibus, librorum factorum, templorum, imaginum cultus, &c.

Aufon. in actione gratiarum ad Imperatorem Gratianum.

Nonnulla attingit Aufonius ad Gratianum, Nullum quidem diem ab adolescentia tua, nisi adorato Dei numine, & voti reus, & illicò absolutus egisti, lotis manibus, mente pura, immaculabili conscientia, & quod in paucis est, cogitatione sincera (indè castitas Imperatoris) Operto conclaui tui, non sanctior ara Vestalis, non Pontificis cubile castius, nec puluinar flaminis tam pudicum.

Addit de modestia. Cuius vnquam egressus auspiciator fuit, aut incessus modestior, aut habitudo cohibitor, aut familiaris habitus condécenciator.

Laus prudentie.

Prudentia quæ à Synesio ἀπιστὴν ἀριτῶν βασιλικῶν πρῶτα dicitur, ab Aristotele definitur, *ἔστι μὲν ἀ λόγῳ ἀνορθῶς, κατὰ ἀγαθὰ ἀνδρῶν πρῶτα, κατὰ πρακτικῶν.* Habitus cum recta ratione, in bonis, maliq̃ actiuus.

Laudabuntur in prudente octo virtutes administræ prudentiæ, memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, prouidentia, circumspectio, cautio.

Octo virtutes in prudentia committuntur diligenter notanda.

Memoria, est cognitio rerum præteritarum.

Intelligentia præsentium.

Docilitas notitia per institutionem comparata.

Solertia, quæ est ingenij in inueniendò, & conijciendò sagacitas.

Ratio, quæ argumentatione, & ratiocinatione concluditur.

Prouidentia, est ipsa dispositio rerum ad finem consequendum idonearum.

Circumspectio, est ad circumstantias rei ipsius, de qua agitur, attentio.

Cautio denique, molitio quædam mentis, aduersus ea, quæ sese obijciunt, impedimentata.

Et hæc de ipsâ virtute considerantur.

Quod verò ad obiecta pertinet, vel est in rebus priuatis, circa coniugem, sobolem, fortunam, rei familiaris administrationem, in venditionibus, emptionibus, commutationibus, locationibus, ære alieno dissoluendò, diuitijs conferuandis.

Vel in publicis extra bellum, in legibus ferendis, non ferendis, abrogandis, seditionibus comprimidis, conferuandis ciuitatibus, reconciliandis, tributis, vœtigalibus, iudicij disponendis.

In militia, in bellis suscipiendis, non suscipiendis, tempore, loco, rei gerendæ modo, captandis, occultandis suis consilijs, hostilibus detegendis, eludendis, militibus deligendis, exercendis, animandis, parandis armis, vasis, machinis, impedimentis, classibus, commeatibus, stipendijs, acie instruenda, pugna pugnanda, victoria moderanda. Attingit nonnulla Plinius in Traiano.

Hoc veri Principis at que etiam Consulis reconciliare amulas ciuitates, tumentesque Populos non Imperio magis, quam ratione compes-

compescere. Intereedere iniquitatibus magistratum, infectumque reddere quicquid fieri non oportuit. Postremo velocissimi lyderis instar, omnia inuisere, omnia audire, & vnde cumque inuocatum statim velut numen adesse. Talia esse crediderim; quæ ipse mundi paræs temperat nutu, si quando oculos dimisit in terras, & facta mortalium: inter diuina opera numerare dignatus est, quibus nunc per te liber, solutusque cælo tantum vacat, postquam te dedidit, qui erga hominum genus vice sua fungeris: fungeris enim, sufficisque mandatis, cum tibi dies omnis summa cum vtilitate nostra, cum tua laude condonatur.

Laus actionum, & laboris, in tuenda republ.

Latinus Paetus: virum egregijs districtum negotijs sic effert laudibus. Gaudent profecto diuina perpetuo moru, & iugagitatione se. vegetat aternitas, & quicquid homines vocamus laborem, vestra natura est, vt indefessa vertigo cælum rotat, vt maria æstibus inquieta sunt, & stare sol nescit, ita tu Imperator continuatis negotijs, & in se quodam orbe redeuntibus semper exercitus es.

Laus Iustitiæ.

Magna imprimis iustitiæ veneratio, nec immerito βαμδὸς, ἀψήσται δὲ χρυσεῖα, monet Argentarius Anthol. l. 4. cuius faciem auream, & aureos oculos fecit Pindarus apud Athenæum lib. 12.

Hæc certè, (vt ait Cyprianus, l. 12. de abusionibus) est pax populorum, tu tamen patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, curam languorum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, terræ fecunditas, solatium pauperum, de cuius laude scripsit Libanius Oratione singulari, & præclara habet Tull. lib. 2. Officiorum scet. 32 & 40.

Est autem virtus vnicuique sua tribuens, quæ in tres partes diuiditur: Vna naturalis est, quam ab ipsa natura accepimus; altera legitima, quæ est ex constitutione Principis, aut populi authoritate sancita; tertia posita est in consuetudine, quæ ius continet, sine lege propter antiquitatis obseruantiam vsitatum.

Iustitia naturalis in sex quoque partes distribuitur: Prima est religio, iustitia erga Deum; & vis quædam menti insita, quæ Dei metu, & sacrorum ceremonijs hominem regit.

Δικαιοσύνης τὸ κάλλιστον ἐστὶ τῆ πρός θεοῦ ἐκείνη, inquit Porphyrius, lib. de abstinentia à carnibus.

Secunda pietas, Iustitia, quæ Deo, patriæ, parentibus, amicis, affinibus, diligens cultus, ac debita redditus obseruantia, & charitas.

Tertia, gratia officiorum bonorum, amicitiarum memoria, & remuneratio.

Quarta, vindicatio, quæ iustitiæ vim, aut contumeliam defendendo propulsat, aut in scelestis animaduertit.

Quinta, obseruantia, & veneratio maiorum, vt sacerdotum, & senum.

Sexta, veritas, in dictis, simplicitas, & fides.

Partes iustitiæ sunt, maximè eius, quæ in vindicando, & defendendo posita est, iustos & insontes tueri, iniustos, & noxios persequi: accusando, deferendo; cognoscendo, inquirendo, damnando, supplicijs afficiendo: Acta, contractus, leges, decreta publica, pacta iusta sancire, & sancita defendere, iniusta rescindere, antiquare, abrogare, scelus iniustum tollere, res, & fortunas legitimis dominis reddere, nummos adulterinos tollere, mensuras, & pondera æquare, iustam distributionem facere, dignis digna tribuere, fidem seruare patriæ, principi, magistratibus, populis, ciuibus, externis, domesticis, hostibus, gratiam beneficis referre.

Laus fortitudinis.

Fortitudo murus est Semiramidis. quæ vita aduersus tot impendentes malorum procellas munitur.

*Duris, ut illex tunsæ bipennibus.
Nigra ferax frondis in Algido,
Per damna, per cades ab ipso
Ducit opes, animumque ferro.*

Et hoc putat esse pati, quod κατὰ τὴν φύσιν *Pati quid?* ἢ ἰσχυροτάτη, vt ait Nazianzenus in tetralichis.

Est autem virtus, quæ res mortíferas, & ἀναγκαστικὰ, mortemque ipsam contemnimus.

Fortitudinis quatuor sunt species, quarum splendor est maximus; magnanimitas, fiducia, patientia, perseverantia.

Magnanimitas est exaggerata animi quædam moderatio, quæ res magnas & aggredimur, & administramus.

Fiducia est, per quam magnis, & honestis rebus.

rebus animus multum in se latere praesidij, Deo semper auspice existimat.

Patientia est rerum aduersarum honestatis causa, perpressio voluntaria, & diuturna.

Perseuerantia est continuus vitae tenor in rebus honestis, & magnis.

Partes igitur fortitudinis sunt, moderatio in vtraque fortuna; aggressio rerum periculosa, vt hostium, latronum, ferarum, incendionum, &c. defensio urbium, armorum, vexillorum, &c. tolerantia animi molestiae, dolorum corporis, mediae, sitis, morbi, laboris, algoris, vulnerum, verberum, tormentorum, ignium, paupertatis, ignominiae, naufragiorum, &c.

Laus Temperantiae.

Franum porra aureum temperantia, quae *ἢ τὴν ἀδύνασιν πολυφάνειαν πρὸς τὴν νήφουσαν νόον.* Est enim rationis in libidinem, atque in alios non rectos, animi impetus, firma, ac moderata dominatio.

Temperantiae partes tres sunt, continentia, clementia, & modestia.

Continentia est, qua ratione, & consilio continentur cupiditates.

Clementia, lenitas in puniendo.

Modestia est pudor honestus, & in honoribus moderatio.

Huius igitur munus est, frangere cupiditates, maxime venerem, linguam, gulam, itam: frugalitatem, & sobrietatem exercere in cibo, potuque, abstinentiam à cupidibus, & opiparis condimentis, alios praeterea ad temperantiam incitare verbis, exemplo, legislatione, interdictione, frui temperantia commodis, flore, & integritate corporis, suauitate castimoniae, declinare prauas consuetudines, libros obscenos, cantiones, imagines, spectacula impudica, integrum castimoniae florem tueri, studio literarum, labore corporis, abstinentia, siti, inedia, modesto vestitu, fuga, & latebris.

Nonnulla assequutus est Latinus Pacatus, insignis orator, in Panegyrico Theodosij.

An quis ferret moleste, ad Principis senis modum coereeri? aut subtractum doleret sibi de priuata luxuria, cum videret Imperatorem rerum potentem, terrarum, hominumque dominum, patere, contentaeque viuentem, modico, & castrensi cibo ieiunia longa solantem? Ad haec aulam omnem Spartanis gymnasijs duriores, laboris, patientiae, fru-

galitatis exemplis abundantem neminem inueniri, qui auderet ad penum regium flagitare, remotorum litorum piscem, peregrini actus volucrem, alieni temporis florem, & caetera plane egregia.

Tandem addit: Tuz, Imperator, epulae mensis communibus parciores locorum, ac temporum fructibus instruantur. Hinc certum in omnes luxuriae pudor, parcimoniae cultus inoleuit, & quiescentibus legum sumptuariarum minis, subit quandoque priuatum sui poenitentia.

Laus Clementiae.

Clementia Dei natura est, virtus vna ex *Clementia Dei natura.* omnibus maxime amabilis, in cuius commendationem extat preclara Theodisij oratio, de humanitate Theodosij Imperatoris, habita in Senatu.

Nonnulla item attingit Chrysof. in orat. Flauiani, homil. 20. ad populum Antiochenum.

Multa quoque, & praecleara habet Claudianus in Panegyri Manlij Theodotici, iuxta vers. 210.

Sed quis artifex laudem clementiae melius tyrones docebit quam M. Tullius orat. pro M. Marcell. nu. 8.

Domuisti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes, sed tamen ea vicisti, quae & naturam, & conditionem, vt vinci possent, habebant.

Nulla est enim tanta vis, tanta copia, quae non ferro, ac viribus debilitari, frangi que possit. Verum animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduersarium nobilitate, ingenio, virtute praestantem, non modo extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem: haec qui facit, non ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico.

Hanc eandem virtutem egregie laudat Aristides in panegyrico Marci Aurelij. Antonini vbi ait;

Ἡμερότητι, καὶ ἐπιεικείᾳ διήνοχευ ἁπάντων βασιλείων. ὥστε μικρὸν ἢ οἷα πατρὸς, μικρὸν δὲ οἷα ποιμὴν τῶν ἄλλων εἶπετ ἄναξ.

Laud Liberalitatis.

Liberali-
tas.

Liberalitatis, & magnificentie splendor est maximus: est enim, ut verbis Nicete v. τὰ γὰρ ἐλεῖσις ἔβουον καὶ δαίμονα φιλοδοξίᾳ. Laudatur autem ab effectis, in quibus considerantur & ea, quae erogantur, & ij, in quos erogantur. Elucet igitur magnificentia in vrbibus condendis, reparandis, in aquarum, fluminum, lacuum derivationibus, expurgationibus, in templis, monasterijs, xenodochijs, scholis, gymnasijs extruendis, theatris, amphiteatris, circis, vjs publicis muniendis, stemendis, incidendis, in pontibus, arcibus, turribus, vallis, mcnibus, aggeribus, in porticibus, balneis, thermis, viuarijs, hortis, bibliothecis, in ararijs, portubus, naualibus, horreis, cellis, aquae ductibus, puteis; in armis, machinis, vestimentis, pompis, ludis, nuptijs, conuiujs, in quibus nimis plerumque munifici sunt homines.

In sepulchris, aris, baptisterijs, sacra suppellestiles, imaginibus, picturis, obeliscis, colossis. Liberalitas non aequae sumptum facit ac magnificentia: liberalitatis tamen est dare alimenta, agros, domos, pecunias, vestes stragulas, libros, vasa, vestigalia, redditus, decimas, primitias, priuilegia varia, religiosis, pauperibus, orphanis, amicis, hostibus, exulibus, ca-

Humilitas
ab uno
Ethnico-
rum An-
tisthene
habita est
pro sum-
mo bono.

ptiujs, viris litteratis. Humilitatem Rhetores, & Philosophi praeceperunt; quanquam Theodoretus in oratione de fine & iudicio refert Antisthenem summum bonum posuisse in ἀνυψία, quo nomine recte designatur humilis.

Huius partes sunt sacerdotia, dignitates, regna, imperia, vestitus honorificos, triumphos, trophaea, statuas, imagines, titulos, elogia magnifica negligere, honores declinare, quod multi fecerunt latebris, fuga, morbi praetextu, mutilatione. Item de se demissè sentire, loqui, ad seruilia munia se abijcere.

Et haec de laudibus personae secundum virtutes animi, & corporis satis.

Humili-
tatis par-
tes.

Vituperatio ex contrarijs, vt apparet, locis petitur, nec alijs, aut plenioribus indiget praecipis. Tantum illud prudentes oratores obseruant, vt ad vituperandum necessitate potius ducti, quam sua natura incitati videantur. Deinde, vt à maledictis triuialibus abstineant: Tertio vt nihil conuitorum temerè effundant, sed quicquid dixerint, certis addicant rationibus.

Nam improbum, & perfidum, & impium, & caetera id genus aliquem dicere, nihil videri demonstrare, rixari est, muliercularum, aut puerorum more, quod rectè norauit Demosthenes Olynthiaca secunda, τὸ μὲν ἐπιόμοι καὶ ἀπειτοὶ χαλεπὸν ἀνοτῆ τὰ πεπορημένα δεκνύουσι, λυδοβίαρ ἐὶ αἱ τὶς ἀνφισακένηρ δικάωσι. τῆ δὲ πάντ' ὄσα πῶν οτ' ἐπραξέδνηντα, ἐφ' ἄπασι τ' τοῖς ἐλέγετο, καὶ βραχέως λόγῳ συμβάλλει δειδῶναι. καὶ δοῖν ἐνεκα ἡ γέμμαι συμπερὶ ἐν εἰρήνῃ. Nunc quoniam hoc ipso loco nobilissimi Rhetores tradunt Panegyricarum, nuptialium, natalitiarum denique orationum methodum, hanc ex Dionisio Halicarnassi. subijciam.

A R S PANEGTRICORVM,
Nuptialium, & natalitiarum
Orationum.

Ex Dionysio Halicarnassensi, De Panegyri.

Graeci incipiunt τὰ πανηγυρῖς ἔορμα, ἢ καὶ quae quoniam nihil ad elegantiam faciunt, omittunt; ea tantum indicantes, quae signanter in auctore dicta fuerint.

Oeconomia, & distributio.
C A P V T VIII.

In praefatione ostendit, quid sit panegyris, Panegyri- & quae eius inuentio. Ait esse, ἔορμα καὶ quid? δῶρον θεῷ, εἰς ἀνάπαυσιν ἢ περὶ τὸν ἴδιον μεζόνων παραδίδομένη. Propriè aut Panegyres dici celebres cōuersus, & ludos, quocumque orationum hinc γέφυρα, καὶ ψυχαγωγία. Addit Athenis metho- letas, & Musicos, μισῶν καὶ ἀπόλλω. dicit. ὁ παρ' ὧν ornare Panegyres, sed maximè viros doctos, & eloquentes: deinde ad praecipia delabitur.

Primo, Dij panegyris praesides laudandi, & hoc est, inquit, προσωπιόν τιν' ἰουγῆς προκέλευσε, τὸ λόγῳ, sed istae falforum numinum laudationes longè à Christianis exulent, qui speciosissima in Deo, & sanctis nati sunt argumenta. Plenus est autem Aristides harum laudationum exemplis, è quibus imi-

tatio.